

Puupainutamise tööprotsessi jäädvustas Eesti Rahva Muuseum. Foto: Pille Saarnits

Juunis toimusid Kaikamäel puutööpäevad, mida korraldas MTÜ Karula Hoiu Ühing kahasse Keskkonnaametiga. Kahepäevasel koolitusel painutati meister Meelis Kihulase juhendamisel hobuselookasid ja reejalaseid ning õpiti Allan Jürgensi käe all valmistama karjasepasunaid ja -pille (pajupilli, kilgipilli, lehepilli, kasetohust linnupilli, loodusest leitud materjalist rütmipilli) ning mängima karjaste mängu. Koolitusel osalejad said ka ise kätt harjutada painutatud toidukarbi valmistamisel ning pillide meisterdamisel.

Puupainutamise teema vajalikkus tõstatus praktilise vajaduse tõttu. Vanade meistrite tehtud hobuselookade kasutusaeg hakkab otsa lõppema – loogad on kulunud või katki läinud, kuid teadmisi, kuidas uut looka painutada, nappis. Meister Meelis Kihulane võttis aluseks Ants Viirese põhjaliku puupainutamise kirjapaneku, ehitas vajalikud seadmed ja sedasi tehti kogu protsess algusest lõpuni läbi. Jäädvustas Eesti Rahva Muuseum, sest neil puudus selle töö kohta filmimaterjal. *Loe rohkem toimunud kultuuripärandi koolitustest lk 6.*

-
- Elupaikade kaardistamine ja metsainventuur
 - Piiranguvööndi metsade majandamisest ja kaitsest
 - Raiete korraldamise põhimõtted
 - Uus kaitsekorralduskava
 - Noored looduskaitsejad
 - Kultuuripärandi koolitused
 - Metsavenna punkri taastamisest
 - Karula kihelkonna pillilaager
 - Karula kunnakuur
 - Kaitsealad.ee – uus kaitsealade veebileht
-

Karula rahvuspargis kaardistati loodusdirektiivi elupaiku

Poropoorik, haruldane torikseen. Foto: Anneli Palo

Tibusid loetakse sügisel ja on aeg teha kokkuvõtte möödunud kevadtalvel alanud Karula rahvuspargi loodusdirektiivi elupaikade kaardistamisest.

Küllap nii mõnigi kohalik elanik juhtus meid nägema kõmpimas niitudel ja metsades või pani tähele päev otsa kuskil teeserval seisvaid võõraid autosid. Tervitame siinkohal kõiki, kellega meil oli juhust suhelda, samuti Ähijärve külastuskeskuse lahkeid töötajaid. Ka kõik koplites või taluteedel kohatud koduloomad suhtusid meisse uudishimulikult ja sõbralikult.

Käisime läbi metsad, sood ja niidud ligikaudu 8200 hektaril, leidmaks üles heas seisundis või taastamist vajavad-väärivad paigad. Kolme peale kokku kulus selleks umbes 80 normaalse pikkusega välitööpäeva; väljas käisime veebruarist septembri lõpuni, enamasti ikka suvekuudel. Alustasime märgaladest, sest jäätunud koprased ja sügavate kraavidega alad on talvel mõnusalt ligipääsetavad. Samuti vaatasime enne kaitstavate röövlindude saabumist üle nende pesapaikade metsad. Saime meiegi osa tänavusest Karula teedelagunemisest ning suvistest tormidest, mil teed mõnel lõigul läbimatud olid.

- Elupaigatüüpide kirjeldustele vastas ligikaudu 740 ha niite, 310 ha soid ja 3590 ha metsi.
- Levinuimad niidutüübid: niiskuslembesed kõrgrohustud ja aas-rebasesabaga niidud.
- Soodest oli pindalaliselt kõige rohkem rabasid, arvuliselt väikesi siirdesoo- ja õõtsiksookooslusi.
- Metsadest 65% kuulub vanade loodushäädade elupaigatüüpi.

Kõige levinumad niidutüübid olid niiskuslembesed kõrgrohustud ja aas-rebasesabaga niidud. Kõrgrohu katab näiteks paljusid kobraste tegevusest mõjutatud endisi heina- ja karjamaid, aas-rebasesabaga niitude hulka liigitatakse aga

tüüpilised väikese kultuuristamismõjuga karjamaad ning rohumaad. Soodest oli pindalaliselt kõige rohkem rabasid, kuid arvuliselt väikesi siirdesoo- ja õõtsiksookooslusi. Metsadest 65% kuulus vanade loodushäädade elupaigatüüpi, kusjuures umbes viiendik neist on alles kujunevad, nn potentsiaalsed metsaelupaigad sihtkaitsevööndites ja reservaatides. Raba- ja siirdesoometsi, soo-lehtmetsi ja rohundirikkaid kuusikuid oli igaüht 300–400 ha ning muud metsaelupaigatüübid olid rahvuspargis juba õige haruldased.

Möödunud aastal ja tänavu Karulat tabanud tormituuled on metsi tõhusalt mitmekesistanud: juurde tekkis hulk lamapuitu ja tüükaid ning ühevanuselitesse puistutesse tekkisid looduslikud häilud, kus saab kasvama hakata uus metsapõlv. Nõnda on kahe-kolmekümne aasta pärast rahvuspargi metsad loodetavasti veel liigirikkamad kui praegu.

Suure pindala puhul kaldub tähelepanu paratamatult liikidelt veidike kõrvale, kuid siiski õnnestus leida esimesed päris Lõuna-Eesti leiukohad niisugusele haruldasele ja riiklikult kaitstavale torikseenele nagu poropoorik (varem leitud Järvselja ning Muraka raba põlismetsades). Kaitsealustest taimeliikidest olid tavalisemad karukold ja ungrukold ning roomav õõvilge, päris palju lisandus ka karvase maarjalepa leiukohti. Viimane on meil kaitse alla võetud seetõttu, et Euroopas on ta peaaegu välja surnud. Karulas aga tundub tal veel väga hästi minevat, kuni jagub karjatatavaid metsaservi ning veidi rohtunud metsateid.

Karvane maarjalepp. Foto: Anneli Palo

Kaitsekorralduslikult jäi meile silma, et **avamaastiku olukord on tunduvalt paranenud** võrreldes aastatuhande vahetusega, mil koostati esimene

kaitsekorralduskava. Kuigi niitude taimestikuline liigirikkus on paiguti ilmselt vähenenud (niite purustamine, vähene karjatamine, põlengute lõppemine), pole need alad vähemalt edasi võsastunud. Ka metsade olukord pole eriti halvenenud, alternatiivselt lageraiemajandusele leidub traditsiooniliselt püsimeetsana majandatud alasid, sealhulgas ka niisuguseid, kus kasvab väga vanu puid ja leidub mingil määral jämedat lamapuitu. Vanad ja jämedad puud nii elusalt kui surnult on aga vajalikud paljudele metsaliikidele, tavaline majandatav mets on nende liikide jaoks võrdne kõrbega.

Põllumajandusmaastiku pisikestel kuplitel ja metsastel järsakutel kesk karjamaid oleks kohane hoida hõredaid männitukki ja segametsi, igaühes ka mõni kuivanud ja kõdunev puu – mida vanem ja jämedam, seda parem. Praegu aga torkab silma, et kuusk kasvab alusmetsas igale poole sisse, küllap on selle põhjuseks täielikult lõppenud

maastikupõlengud ning ka vähenenud karjatamine. Samamoodi kipuvad kaduma kassikäpa ja nõmmnelgiga kuivad ja soojad niidupõndakud, seega ilmselt jäävad aina haruldasemaks ka selliste aladega seostuvad liblika- ja muud putukaliigid.

Koprasood olid kevadel täis häälekat konnakontserti, sai nähtud nii saarekesele liuglevat pesitsevat sookurget kui tüügaste vahel ujuvat laululuiket. Kahjuks küll sel aastal koprasoos musta toonekurget ei kohanud. Igal juhul on suured ja veerikkad koprasood väga oluliseks liikide elupaigaks ning kuigi neile loodusdirektiivi elupaikade seast on raske otsest vastet leida, on nad kindlasti säilitamist väärt. Päril kindlasti ei tohiks niisuguseid suuri vanu tiike kevadel ilmaasjata tühjaks lasta.

Oli tore välitöösuvi ja loodetavasti on meie koostatud andmebaasid-kaardikihid abiks Karula rahvuspargi kaitse ja majandamise edasise korraldamisel.

Anneli Palo, Marje Talvis, Indrek Sell

Karula rahvuspargi piiranguvööndi metsade majandamisest ja kaitsest – kutse koostööle!

Kevadisel Karula kogukonna ja koostöökogu kokkusaamisel 21. aprillil Kaika seltsimajas sai muuhulgas lubatud, et Keskkonnaamet korraldab kaitsealade metsade majandamise õppepäevad, kuhu kutsutakse RMK Kagu piirkonna praakerid ja suuremad alltöövõtjad ning kohalikud. Kõnealune infopäev Karula rahvuspargi piiranguvööndi metsade majandamise teemadel leidis aset 24. oktoobril. Kokku tosina osalejaga üritusel lõid kaasa Keskkonnaameti, Riigimetsa Majandamise Keskuse, RMK alltöövõtjate ning esindatud oli ka kohalik kogukond.

Peamiselt keskendus arutelu Karula rahvuspargi piiranguvööndi metsade võimalike majandusvõtete teemadele ehk kuidas paremini täita rahvuspargi kaitse-eesmärke ja säilitada piiranguvööndi metsade elurikkust. Selleks vaadati üheskoos üle Saera piiranguvööndis läbi viidud harvendus- ja sanitaarraiete alad ning arutati seal tehtud raiete näitel majandamise vigade ja vooruste üle.

Seadusandliku poole pealt võetuna on Karula rahvuspargi piiranguvööndis lubatud küll majandustegevus vastavalt Karula rahvuspargi kaitse- eeskirja (edaspidi KE) § 17 lg 1 punkt 1, kuid metsade kaitse-eesmärk on sealjuures metsakoosluse liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamine (KE § 16 lg 4). Kaitse-eeskirja § 19 punkt 2 ei luba uuendusraiet, välja arvatud turberaie hall-lepikutes ja kobraste

üleujutatud aladel Rebäsemõisa-Kolski, Mähkli, Kaika ja Jõepera piiranguvööndis, kusjuures kobraste üleujutatud aladel võib turberaieid teha metsaseaduses sätestatud nooremates puistutes.

§ 19 punkti 4 alusel on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine ning punkti 5 alusel metsa kokku- ja väljavedu külmumata pinnasel sinika, karusambla-mustika, karusambla, naadi, sõnajala, angervaksa, tarna-angervaksa, osja, tarna, lodu, kõdusoo, madaloo, siirdesoo ja raba kasvukohatüübis. Samas lubab looduskaitseaduse § 31 lg 3, et kui kaitse-eeskirjaga on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, võib kaitseala valitseja seda siiski lubada, kui pinnas seda võimaldab. Karula rahvuspargi kaitsekorralduskava punkt 11.8.1 kirjeldab metsade majandamise üldiseid põhimõtteid rahvuspargis.

Karula metsade majandamisel raiutakse metsad kohaliku kogukonna hinnangul vahel harvendusraietega liiga hõredaks ja kaaspuuliigid välja, mille tõttu muutuvad metsad väga üheilmelisteks ja eluvaesteks. Kunagi suudeti Karula rahvuspargi administratsioonis määrata igale soovitud metsaraiele kindel väljaraieprotsent, raiutavad puuliigid ja kokkuveo tingimused, kuid nüüd ei suuda Keskkonnaamet kindlasti kõiki metsateatise looduses kontrollida ega nii täpseid tingimusi seada. Ideaalis võiks rahvuspargis raieid

teha käsitsi, mitte masinatega, kuid raiebrigaade on väga vähe järele jäänud ja RMK püüab eeskätt kultuuride ning noorendike hooldused käsitsitööna tehtud saada. Käsitsiraie ühkuhind on ka ca 30% võrra masinraiest kallim.

Teise probleemina toodi välja, et männikute praeguse osakaalu säilitamine piiranguvööndites eeldaks pikemas perspektiivis ka mingisuguse uuendusraie võtte rakendamist, et vältida nende looduslikku asendumist kuuse-segametsadega. Parim oleks ilmselt häilraie, mis mitmekesisust ka puistu struktuuri. Kaitse-eeskiri aga uuendusraieid praegu ei võimalda. Seepärast otsustati, et kaitse-eeskirja vastava muudatuseettepaneku tegemine räägitakse kindlasti kogukonnaga kaitsekorralduskava koostamise protsessi raames läbi,

kuna just siis on õige aeg teha muuhulgas ka ettepanekud kaitsekorra muutmiseks.

Kokkusaamisel püüti sõnastada üldised põhimõtted Karula rahvusparki piiranguvööndi metsade raie korraldamiseks, mis lepitakse lõplikul kujul kokku läbirääkimiste käigus Keskkonnaameti, RMK ja kogukonna vahel ning kajastatakse Karula rahvusparki uues kaitsekorralduskavas. Kogukonnale tutvustatakse neid arvamuse avaldamiseks koostöökoogu koosolekul 2017. aasta lõpus. Sellele järgnevad osapoolte vahel sisulised arutelud lõpliku kokkuleppe saavutamiseks. Lõplikud raie korraldamise põhimõtted edastab RMK tulevikus koos lepingutega oma alltöövõtjatele ning kohalikke elanikke palutakse samuti neist põhimõtetest juhinduda.

Läbirääkimistele minevad raie rahvusparki piiranguvööndites:

1. Karula rahvusparki piiranguvööndi metsade majandamine peab toetama elurikkust, s.t. puistute liigilist, struktuurilist ja vanuselist mitmekesisust.
2. Lindude pesitsusajal (Eesti Ornitoloogiaühingu linnuhuvilise meespea punk 7 alusel ajavahemikul 01. aprill kuni 31. juuli, <http://www.eoy.ee/node/1034>) raieid mitte teha.
3. Keelatud on puhtpuistute kujundamine.
4. Hooldusraietega ei tohi puistutest täielikult eemaldada ühtegi puistu struktuuri elementi (puuliiki, rinnet s.h. alusmetsa, seisvat surnud puitu ega lamapuitu).
5. Harvendusraiete tegemisel nähakse ette puistu esimese rinde keskmine lõpptäius vähemalt 0,1 või 10% võrra suurem kui metsa majandamise eeskirja § 6 punktides 4 ja 5 ette nähtud ja metsa majandamise eeskirja lisas 1 fikseeritud minimaalse lubatava rinnaspindala tulemusena kujunev täius.
6. Keelatud on puidu kokkuvedu külmumata pinnaselt sinika, karusambla-mustika, karusambla, naadi, sõnajala, angervaksa, tarna-angervaksa, osja, tarna, lodu, kõdusoo, madalsoo, siirdesoo ja raba kasvukohatüübis, välja arvatud juhul, kuid kaitseala valitseja seda kirjalikult lubab. Ka muudes kasvukohatüüpides on keelatud pinnase kahjustamine.
7. Kokkuveoteed tuleb kavandada maksimaalselt eraldise kuju ja reljeefi järgvalt ning võimalusel

korraldamise põhimõtted Karula

- mitte sirgjoonelistena, vaid looklevatena, kasutades maksimaalselt ära looduslikke häile ja puistu hõredamaid kohti.
8. Üle 20 cm diameetriga lamapuitu säilitada võimalusel vähemalt 20 tm /ha ning lamatüved on soovitatav säilitada tervikuna, s.t. neid mitte järgata.
9. Raiel säilitatakse suuri kadakaid, remmelgaid, pihlakaid, toomingaid ja sarapuid, samuti õõnsustega, külmalõhede, suurte okste ja põlemisjälgedega, suurte pesadega puid; säilitamisel eelistada kõvalehtpuid, pärna ja eelmise metsapõlve üksikuid puid.
10. Suuremate ja vahelduva reljeefiga eraldiste koosseisu arvatud väikesepinnalised soo- ja lodulaigud ning laialehiste (kõvaleht)puude grupid jäetakse raiumata.
11. Vooluveekogusid, allikaid, kivi külve ja järsakuid kaitstakse metsa majandamise käigus maksimaalselt võimalike kahjustuste eest.
12. Vääriselupaikades raieid ei tehta.

Kindlasti tuleb rõhutada, et kaitsealustest liikidest tulenevad metsa majandamise tingimused lisatakse metsateatisele Keskkonnaameti poolt.

Keskkonnaamet loodab Karula rahvusparki uue kaitsekorralduskava raames aktiivset ja konstruktiivset mõttevahetust Karula metsade majandamise teemal!

Kaili Viilma, Keskkonnaameti Lõuna regiooni looduskaitse juhtivspetsialist

Alanud on Karula rahvuspargi uue kaitsekorralduskava koostamine

Keskkonnaamet annab teada, et oleme alustanud Karula rahvuspargi uue kaitsekorralduskava koostamise protsessiga. Kuna kaitsekorralduskavad koostatakse Natura 2000 alade põhjal, siis käsitleb uus kaitsekorralduskava lisaks Karula rahvuspargile ka Koemetsa metsise püsielupaika, Singa metsise püsielupaika, Ubajärve metsise püsielupaika, Põrgujärve metsise püsielupaika ja Koemetsa väikekonnakotka püsielupaika ehk kokkuvõttes Karula linnu- ja loodusala. Põhiosa kaitsekorralduskavast moodustab siiski Karula rahvuspark, kuna püsielupaikades tavaliselt selliseid tegevusi ei toimu, mida peaks kaitsekorralduskavas aastate lõikes ette nägema.

Karula rahvuspargi kaitsekorralduskava puhul on tegemist mahuka dokumendiga. Kuigi väga palju üldinfot saab kehtivast kavast üle võtta, jõudsimetõdemuseni, et ainult oma jõududega me seda siiski teha ei jõua. Selleks korraldasime hanke, mille võitis AS Kobras. Nendelt tellisime kaitsekorralduskava tekstiosa (peatükid: Sissejuhatus, Väärtused ja kaitse-eesmärgid, Ala ja selle väärtuste tutvustamine ning Külastuskorraldus) ning tähiste ja maastikuhoolduse kaardikihid. Nimetatud osade koostamine ei nõua esialgu kogukonnaga aktiivset suhtlemist, kuna see on eelkõige olemasolevate materjalide koondamise ja kaardistamise töö. Lepingu järgi tuleb töö tekstiosa ja tähiste kaardikiht esitada 1. detsembriks käesoleval aastal. Maastikuhoolduse osa esitamise tähtaeg on 1. mai 2018. AS Kobras meeskonda kuuluvad Teele

Nigola, Urmas Uri, Gerli Kull, Noela Kulm ja Rinaldo Rüütli.

Kaitsekorralduskava koostamise protsess läheb uue aasta alguses edasi nende peatükkide koostamisega, mida korraldab Keskkonnaamet. Selleks on oluline ka kogukonna panus. Praeguseks ei ole meil veel konkreetne ajakava paika pandud, kuid kindlasti anname sellest teada, et kõik huvitatud saaksid protsessis kaasa rääkida. Eeldatavasti algab ülejäänud peatükkide koostamise aktiivsem töö uue aasta algusest. Kuna teemasid on palju, oleme mõelnud erinevate töögruppide moodustamisele, kuid kes sinna konkreetselt kuuluma hakkavad, sellest saame kõnelda kas sügisesel kogukonna koosolekul või saab igaüks ka ise Keskkonnaametile vastava ettepaneku esitada. Samuti on oodatud ettepanekud alade kohta, mida võiks maastikuhoolduse osas kindlasti käsitleda. Praegu keskendutakse peamiselt puhkekohtadele, matkaradadele ja nende vaadetele ning hooldusele, kuid ehk on veel mõni selline koht, mida peaks kindlasti käsitlema.

Kõik ettepanekud, küsimused ja kommentaarid uue kaitsekorralduskava kohta on oodatud! Kontaktisikuks on Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Eleri Laidma, e-post: eleri.laidma@keskkonnaamet.ee, tel. 53047558.

Reet Reiman, kaitse planeerimise spetsialist

Karula noored looduskaitstjad

Karula noored looduskaitstjad on 2017. aastal kokku saanud kolm korda.

Kevadise seminari teemadeks 22.–23. aprillil olid: seired, loodusfotograafia, loodusväärtuste inventeerimine. Ööbisime Kaitseliidult laenutatud köetavas telgis ja osad noortest Kautsi metsoonnis.

Suvised kursused ja tegevused 4.–6. juulil:

Lätis toimunud rahvusvahelise laagri kogemused, putukate ning nahkhiirte mitmekesisus, nahkhiirte detektoriga otsimine Ubajärvel, soode taastamise võtted ja vajalikkus, matk Ubajärvelt Ähijärve äärde, soode kujunemine, turbalasundi puurimine, järvede looduslikkus ja inimõju, ohtudest järvedel ja vooluveekogudes, praktilised harjutused kanuude ja

süstade juhtimisel, sõiduvõtted, luu kui materjal kultuuripärandis, luude praktiline kasutamine.

Sügisseminaril 14.–15. oktoobril matkasime Perajärve metsarajal, vaatasime üle taastatud metsavenna punkri, saime teadmisi kliimamuutuste põhjustest ja tutvusime loodusfotograafia algtõdedega.

Täna noori osalemise eest ja lapsevanemaid toetuse eest! Rohkem infot alates 2014. aastast toimunud kokkusaamiste kohta leiab kaitsealad.ee Karula rahvuspargi lehel kohalike rubriigis.

Noorte looduskaitstjate kursust toetab Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Helen Kivisild, keskkonnahariduse spetsialist

Kultuuripärandi koolitustest Karula rahvuspargis

Kaheaastane Keskkonnainvesteeringute Keskuse poolt rahastatud keskkonnaprogrammi projekt „Rahvusparkide kultuuripärandi koolitused 2016–2017“ on tänaseks edukalt läbi viidud. Karula rahvuspargis toimus tänavu selle projekti toel hulk sisukaid koolitusi. Hea on tõdeda, et sageli olid meil tänavu koolitajateks rahvuspargi kogukonna omad inimesed. Karula rahvuspargi kogukonnal on kultuuripärandi valdkonnas teadmisi, oskusi ja ettevõtlikkust, mida Eesti looduse ja kultuuripärandi esindusallana laiemale avalikkusele esitleda.

Tiia Trolla juhendamisel toimus **kaks vana taluaia arendamise teemalist koolitust**: jaanuaris vanadest tädedest traditsioonilise juurika-aia rajamisel ja aprillis praktiline koolitus vanade puude-põõsaste lõikamise ja hoolduse teemal. Juurika-aia koolitusel osalejad said ülevaate põlissortidest meie köögiviljaaias ning põhjalikud teadmised põhiliste köögiviljade kasvatamise alal. Vana puuvilja-aia taastamise ja hooldamise õppepäeval sai teadmisi viljapuude ja marjapõõsaste võra kujundamisest, kahjustuste likvideerimisest, okste koolutamisest ning haiguste ja kahjurite ennetamisest ja tõrjumisest.

Hobutöö teemal toimus kaks koolitust: kevadel Rõõmu talus künnipäev ja augustis kahepäevane heinatöö koolitus Parmu ökokülas. Koolitajateks Liilia Tali, Kaido Kama, Lilian Freiberg, Kalev Raudsepp ja Raul Tiit.

Künnipäeval tutvustati laiemale avalikkusele hobusega tehtavat põllutööd ning näidati hobuseomanikele ja hobutöö huvilistele, kuidas õpetada hobust vagu mööda käima. Kõik osalejad said näha ja ise proovida kartulipanekuga kaasnevaid põllutöid: sõnniku vedu ja laotamine, kündmine, vedrutamine, äestamine, vagude ajamine, kartulipanek hobusega. Hobuseomanikud said omavahel vahetada kogemusi hobuste väljaõpetamise teemadel.

Hobusega sõnnikuvedu. Foto: Pille Saarnits

Heinatööpäevadel tutvustati laiemale avalikkusele endisaegset elulaadi - hobusega tehtavat heinatööd. Kavas oli heina niitmine hobuniidukiga, kaarutamine, heina kokku riisumine loorehaga, saadude tegemine ja kokku vedamine, heinakuhja tegemine, õhtul suitsusaun ning lõkke ääres jutud hobustest ja põllutöödest.

Maikuus oli Härma talus võimalik kahepäevasel koolitusel õppida **maakivist keldri taastamist** meister Alo Peebo juhendamisel. Koolitusel osalenud said teadmisi keldrite aja- ja kujunemisloost ning ülevaate kivimüüride kahjustuste tekkimise üldistest põhjustest ja nende parandamise võtetest. Igaüks sai osaleda keldri fassaadi korrastustöödel, puudu olevate müürikivide ja vruukide täiteks vajalike kildude lõhkumisel, keldri võlvi seestpoolt parandamisel ja keldri võlvi sademete eest isoleerimisel.

Karjasepasun. Foto: Pille Saarnits

Juunis toimusid Kaikamäel Puutööpäevad (lk 1).

8. juulil **Ähijärvel toimunud käsitööpäeval** oli kõigil võimalus õppida meisterdama juhendaja Monika Hindi käe all luust ehteid ja käsitööriistu ning Lilian Freibergi ja Olivia Tilli juhendamisel rätinukke. Käsitööpäevale järgnenud simmanil õpetas Kadri Lepasson vanu tantse ja mängu ning lõõtsamehed Toomas Ojassaar ja Margus Priks mängisid tantsuks traditsioonilisi pillilugusid.

Augustis sai kolm päeva kestnud praktilise tööna **taastatud legendaarse metsavenna Alfred Käärmani 1950–1951 talvel kasutatud punker Perajärve metsas** Põrguorus. Sama punker on 1989. aastal kord juba vana metsavenna enda juhatuse järgi uuesti üles ehitatud. Töö teostati Alfred Käärmani raamatus „Surmavaenlase vastu. Eesti lõunapiiri metsavenna mälestusi“ olevate kirjelduste ja jooniste ning punkri esimesel taastamisel osalenud inimeste teadmiste ja mälestuste järgi. Kõigil huvilistel oli võimalus ehitustöödel osaleda.

Juhendajateks olid esimesel taastamisel osalenud Arvi Asi ja Kaido Kama.

Punkri taastamisele järgnes Karula rahvusparki keskuses Ähijärvel eraldi **metsavendluse teemaline ettekannete päev**, kus lisaks üldisemale metsavendluse teemale räägiti mälestusi Alfred Käärmanist. Esinesid Valdur Raudvassar, Martin Herem, Arnold Unt ja Kaido Kama. Vestlusringis osales ja küsimustele vastas ka Alfred Käärmanni poeg Asso Kond.

Novembris külastas Karula rahvusparki rahvas kultuuripärandi koolituste raames Eesti Rahva Muuseumi Tartus. Lisaks kõigi näituste vaatamisele oli osalejatel võimalus koguhoidja Ülle Jäe juhatusel tutvuda muuseumi kogudega, mida ekspositsiooni-saalis ei näe. Ülle Jäe andis osalejatele põhjaliku

ülevaate, mida ja mille pärast kogutakse ning kuidas esemeid restaureeritakse.

Tänaseks on saanud positiivse rahastuse otsuse rahvusparkide kultuuripärandi koolituste projekt aastateks 2018–2019. Uues projektis on kavas kohapealse rahva koolitamise kõrval rohkem rõhku panna rahvusparkide kultuuripärandi esitlemisele laiemale avalikkusele rahvusparkist väljapoole. Tuleval aastal on Karula rahvusparkil 25. sünnipäev. 2018. aasta on ka rahvusvaheline Euroopa kultuuripärandi aasta. Karula rahvusparkil on selle projekti raames võimalus ja ühtviisi ka vastutus Lõuna-Eesti kuppelmaastike kultuuripärandit esindada.

*Pille Saarnits,
kultuuripärandi spetsialist Karula rahvusparkis*

Metsavenna punkri taastamine

Punkri taastamise mõte ei tekkinud iseenesest. Algselt oli meie mõte teha kooli loovtööks onn, aga onni mõte tundus natuke liiga lapsik, kui nii võib öelda. Meie loovtöö teine juhendaja Kaido Kama soovitas taastada legendaarse metsavenna Alfred Käärmanni punkri. Alfred ehitas selle algselt 1951. aastal ning punker on korra tema enda juhendamise järgi 1989. aastal ka taastatud.

Katus kaeti liiva ja samblaga. Foto: Uku Freiberg

Selle Alfred Käärmanni punkri nõlvapealne asukoht on üpriski tavatu. Tavaliselt tehti punkrid künka otsa, kust ka otsingusalgad püüdsid neid leida. Punkri asukohaga künka nõlval lisandub üksjagu muresid. Näiteks tuleb seinad laduda mäe kallakuga võrdsel kaldel ning liiv ja maskeering ei püsi hästi punkri peal.

Tagasi punkri taastamise juurde. Algselt ei olnud meil selget ettekujutust, kui palju abistajaid ja huvilisi võib tulla. Kaido kutsus eelmise taastamise juures olnud mehed ka kohale ning igaüks neist rakendas oma teadmisi ja kahte kätt punkri ehituses. Vähemalt töökätest puudust ei olnud!

Punkri ehitamine võttis kolm päeva aega ning kolmanda päeva õhtul saime küla peale sanna kah. Neljandal päeval toimus seminar, kus räägiti metsavendlusest ja mälestusi Käärmannist. Seal esinesid Martin Herem, Valdur Raudvassar, Arnold Unt, Kaido Kama ja Käärmanni poeg Asso Kond.

Nende kolme päeva jooksul augustis said valmis punkri lagi, seinad ning pliit, kuid jäi veel tegemata maskeering, nari ja laud. Maskeerimise jaoks sai uuesti meeskond kokku kutsutud septembris ning punker oli enne päikeseloojangut maskeeritud. Nari ja laua tegime Kaidoga hiljem juurde.

Õõbisime punkris ühe öö. Polnud häda midagist! Lõpetuseks võib öelda – ei kahetse, et sellises ettevõtmises osalesime.

*Uku Freiberg, Hades Prans,
Lüllemäe Põhikool*

Kaikamäel kaikus muusika

Vahetult enne jaanipäeva, 19.–23. juunil, toimus Kaika külas, Kaikamäe seltsimajas III Karula kihelkonna laste suvine pillilaager. Viie laagripäeva jooksul sai 30 kohalikku last lisaks pillimänguõppele kohtuda põnevate külalistega, käia uudistamas Urvaste kandi loodust ning meisterdada maavillaseid pillipaelu.

Ka sel korral sai laagris õppida erinevaid rahvalikke puhkpille (pikkvile, torupill, plokkflööti), parmupilli, viiulit, hiiu kannelt, kitarri, ukulelet, väikekannelt ning karmoškati. Õpetajateks olid oma ala meistrid Merike Paberits, Celia Roose, Meelika Hainsoo, Lauri Õunapuu ja Rolf Saarna. Põnev on see, et pea kõik laagri õpetajad elavad ka ise ajaloolise Karula kihelkonna piires, sedavõrd rikas on see kant pärimusmuusikutest. Lisaks pillimängule õpiti vanapäraseid tantse, kohalikke rahvalaule ja laulumänge. Selle laagri üks olulisi eesmärke on oma kodukandi kultuuri- ja muusikapärandi tundmaõppimine – nõnda said lapsed ka seekord endaga kaasa paar Karula kihelkonnast pärit pilli- ja laululugu.

Nagu juba tavaks on saanud, külastas laagrilisi hinnatud jutuvestja Piret Päär ning muusikalist tuld tuli tooma Ukraina päritolu rahvamuusik, ansambli Svjata Vatra solist Ruslan Trochynskyi koos oma perega. Kuna pillilaagri sisse jäi ka suvine pööripäev,

tähistasime seda Veskimäe kiigeplatsil kiikudes, tuld tehes ning kiige- ja jaanilaule lauldes.

Meie pillilaagri teeb omanäoliseks ja eriliseks selle kogukondlikkus. Laagri korraldamisse ja läbiviimisesse on lisaks pilliõpetajatele ning külalistele kaasatud ka lapsevanemad, kes oma oskuste ja hobidega laagriellu mitmekesisust lisavad. Esimene laager toimus kaks suve tagasi ja seal tegid lapsed pillimängu õppimise teel oma esimesi samme. Selle laagri lõpukontserdil sai kuulda, kuidas esimestest sammudest on kasvanud välja rõõm muusikast, koosmängust ning oma kodukoha kultuuriloost. Antsla ja Karula kandi pinna noorte muusikaarmastajate, pilli- ja laulusõprade kasvamiseks on soodne. Jääb üle vaid soovida rõõmu ja jaksu õpetajatele ning korraldajatele, et see ilus traditsioon siinkandis jätkuks!

Pillilaager sai teoks Antsla Valla, Eesti Kultuurkapitali ning Karula Hoiu Ühingu toel.

Järgmine pillilaager toimub 2.–6. juulil 2018. Kaikamäel.

*Laagri korraldaja, viiuli, hiiu kandle ning lauluõpetaja
Meelika Hainsoo*

Pillilaagri õpilased ja õpetajad Kaikamäel. Foto: Helen Kivisild

Karula kunnakuur

Aldid lauluhoos. Foto: Helen Kivisild

On kolmapäev, kell hakkab saama 7 õhtul ja järjest ilmub pimedusest autosid Pirrupuusaare talu õuele. Täna toimub Karula kunnakoori naishäälte proov.

Varem või hiljem jõuab kohale 13 naist, kes hakkavad laule õppima selle talu perenaise Celia Roose käe all. Varasematele tulijatele pakutakse naistepunatööd. Koerale tavaliselt meeldib seltskond, kuid tänasel õhtul veedab ta laulukooriproovi aja omal soovil õues. Kass küsib kohe välja, kui läheb häälte lahtilaulmiseks. Talle ei meeldi üldse muusika, kommenteerib Celia.

Ühtegi väikest last kooriproovis seekord kaasas pole. „Ma laulsin lapsele seda kõrget UUUUUU-laulu ja siis ta oli nõus koju jääma“, kostab ühe laulja suust. Mitme pere lapsed on viidud ühte tallu meesperale hoida.

Lauldakse lahti hääled. Kes küünivad uutest tulijatest kõrgemate nootideni, saavad õiguse laulda sopranite partiid. Vanematel olijatel häälerühma küsimust enam ei teki. Miskipärast on sopranitel alati

viis laulda ja aldid mäletavad vaid üht laulu lastekoori ajast, kus nende häälel oli kandev viisi osa. Proovi edenedes kuuleb Celialt lõbusaid kommentaare: „Tea küll, et te olete tõsised jazzinaised, aga laulge nagu beibed!“, „Mõelge kõige helgematele asjadele ja sellise tunde laulgegi!“, „Te oleks nagu varem kooris laulnud!“. Koorilaulu kogemus on kõigil erinev. Osa meist laulsid viimati 2004. aasta üldlaulupeol, mõni laulis viimati 9. klassis, mõni pole kunagi jõudnud suurele laulupeole, kuid on ka tihedamalt muusikaga seotuid.

Pärast 1,5 tundi laulmist oleme õppinud ära samad laulud, mida mehedki oskavad. Järgmisel nädalal on ühisproov. Peale laulmist keedetakse rohelist jasmiiiniteed ohtra ingveri, sidruni ja meega, mis mõjub kui palsam häälele. Hindame innustavat ja suurte kogemustega koorijuhti, koos on tore laulda. Celia avaldab tunnustust osalejatele, kes võtavad aja ja tulevad kokku erinevatest kantidest laulma, kuigi tegemisi on kõigil küllaga.

Karula kandis on kokku kutsutud kunnakuur ehk kogukonna koor. Proovid on toimunud juba alates oktoobri keskpaigast. Koori lähimaks eesmärgiks on osalemine 2018. aasta suvel võrukeelse laulupeol Uma Pido. Laule õpetab Celia Roose, koorivanemaks on Marko Puksing ja sekretäriks Kadri Janson.

Oli rõõm oma pisut rooste läinud häält kui instrumenti üle pika aja kasutada ja saada osa mõnusest kogukonna lauluproovist!

Järgmiste laulmisteni!

Helen Kivisild, sopran

Keskkonnaamet avas Eesti suuremaid kaitsealasid ühendava kodulehe

Äsja avatud kodulehelt www.kaitsealad.ee leiab teavet Eesti rahvusparkide ja olulisemate kaitsealade kaitsekorra, loodusväärtuste ja külastusvõimaluste kohta.

„Meie unikaalse looduse hoidmiseks on Eestis võetud kaitse alla 18,7% maismaast ja 26% veealast. Kuna Eesti looduskaitse süsteem on juba enam kui saja-aastane ja selle pika arengu jooksul muutunud küllaltki keerukaks, soovisime uue kodulehega koondada olulisema looduskaitsealase teabe ühte portaali ja selgitada seda nii kohalikule kui ka külastajale võimalikult arusaadavalt,“ lausus Kaja Lotman, Keskkonnaameti looduskaitse nõunik.

Kodulehe esialgses etapis on avatud Eesti rahvusparkide ja viie olulisema kaitseala – Alam-Pedja looduskaitseala, Endla looduskaitseala, Haanja looduspark, Otepää looduspark, Viidumäe looduskaitseala – lehed. Valiku aluseks on kaitsealadel toimuvate avalike ürituste rohusus, külastuskoormus ja kohalike elanike osalus kaitsealaga seotud tegemistes.

Kodulehelt leiab infot kaitsealade sündmuste kohta ja saab ka ise teada anda oma korraldatud sündmusest kaitsealal. Samuti saab kodulehe kaudu vahendada kaitsealade kauneid looduspilte ning tutvuda kohalike vaatamisväärsustega. Kodulehe põhiosad on tõlgitud ka inglise ja vene keelde.

„Meie soov on, et uus koduleht tihendaks kaitsealade kogukondade, huvigruppide, külastajate ning looduskaitseametnike vahelist koostööd. Loodame, et selgemaks saavad põhjused, miks üks või teine ala on võetud kaitse alla ning kuidas erinevad osapooled saavad kaasa aidata sealsete väärtuste hoidmisele,“ selgitas Kaja Lotman.

Keskkonnaamet ootab kasutajatelt tagasisidet, et saaks uut kodulehte veelgi paremaks arendada ja muuta see mugavaks vahendiks kaitsealadega seotud teabe otsimisel. Ettepanekud kodulehe täiustamiseks ning info kaitsealadel toimuvatest sündmustest on oodatud e-posti aadressil kaja.lotman@keskkonnaamet.ee.

Kodulehe tellis ja sisustas Keskkonnaamet ning kujundas Rakett OÜ.

Kokku on Eestis ligi 4000 kaitstavat loodusobjekti, mille kohta saab teavet infolehe EELIS vahendusel. Kaitsealade kodulehe edasine täiendamine on seotud ELi Ühtekuuluvusfondi projektiga ELME, mida veab Keskkonnaagentuur ning mis peaks kõigi kaitstavate objektide kohta infot esitama 2020. aastaks.

Karula rahvusparki alamleht asub aadressil:

<https://www.kaitsealad.ee/est/karula-rahvuspark>

Ettepanekud ja märkused Karula rahvusparki lehe info täiendamiseks on oodatud meilile: helen.kivisild@keskkonnaamet.ee.

Karula kunnakuuri proovid toimuvad kolmapäeviti kell 19.00. Detsembri kuu proovide toimumise ajad: 13.12 kell 19 meeshääled, 20.12 kell 19 naishääled, 27.12 kell 19 terve koor kokku. Mees-ja naishääle eraldi proovid toimuvad Celia juures, kokku harjutatakse Kaikamäel.

31. detsembril algusega kell 19.00 toimuba Kaikamäel traditsiooniline AASTAVAHETUSE PIDU. Muusikud, tants, viktoriin, üllatusesinejad, südaõine tuleskulptuur. Võta kaasa hea tuju, tantsukingad, naabrinaine või/ ja –mees, miskit söödavat ning joodavat ühisele pidulauale.

Pidu toetab Antsla Vallavalitsus, korraldab MTÜ Kaikamäe

2018. aasta suve eelinfo:

- 26. – 28. juunil toimub Karula rahvusparki noore looduskaitse suvine kursus.
- 2. – 6. juulil toimub IV Karula kihelkonna laste suvine pillilaager.
- 10. – 12. augustil toimub Kaikamäel Kaika suveülikool.

TARUPETTÄI

KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT

KESKKONNAAMET

Täname kõiki autoreid ja kaasamõtlejaid!

Infoleht ootab avaldamiseks artikleid/arvamusi/meenutusi kohalikelt elanikelt. Kirjatükid palume saata e-kirjaga Helen.Kivisild@keskkonnaamet.ee või tuua paberil Ähijärve külastuskeskusesse.

Tarupettäi koostaja ja küljendaja: Helen Kivisild
Toimetajad: Pille Saarnits, Helen Kivisild, Kaili Viilma, Margit Turb.

RMK Karula teabepunkt on avatud

15. september kuni 15. mai K–R 10–16.

Aadress: Ähijärve küla, Antsla vald, 66420
Võrumaa
Telefon: 782 8350

Keskkonnaamet:

Maahoolduse spetsialist **Jan Ruukel**, tel.: 5340 8012
Looduskasutuse spetsialist **Henno Peegel**, tel.: 516 1479
Keskkonnahariduse spetsialist **Helen Kivisild**, tel.: 525 1552
Kultuuripärandi spetsialist **Pille Saarnits**, tel.: 523 3848
Metsanduse juhtivspetsialist **Tiina Jüris**, tel.: 510 9316
Jahinduse peaspetsialist **Margo Tannik**, tel.: 516 0148
Lõuna regiooni looduskaitse juhtivspetsialist **Kaili Viilma**, tel.: 5051955

Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK):

RMK loodusvaht **Mati Urbanik**, tel.: 529 0388
RMK teabejuht **Taavi Tatsi**, tel. 5691 0529

Tarupettäi on trükitud keskkonnasõbralikule paberile.
EU Ecolabel FR/011/003

Lehe väljaandmist toetab Keskkonnaamet.